

Fåglar i Sörmland

1 / 2007

Fåglar i Sörmland

Fåglar i Sörmland ges ut med två nummer per år av Föreningen Sörmlands Ornitologer som är en ideell regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening. FSO verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna. Vi vill också sprida intresse för ornitologi. Medlemskap i FSO för 2007, vilket inkluderar föreningens tidning, erhålles genom att sätta in 150 kronor på postgiro 773 78-8. Familjemedlem 25 kr. Ansvarig utgivare för FiS är FSO:s ordförande, Jukka Väyrynen (0157-441 39).

Styrelsen kontaktas på
fso@sormlandsornitologerna.se

Medlemsservice

Adressändring, medlemskap, försäljning etc

Andreas Grabs kassör
Skiringe gård
642 92 Flen
0157 - 131 90

Redaktionellt material

Redaktionellt material skickas till redaktören. Helst som e-post eller på diskett med bifogad utskrift. Givetvis tas även hand- och maskinskrivet material emot. Bilder skickas till bildredaktören som dia, papperskopior eller i digitalt format.

Manusstopp för nr 2/2007 är den 20/8.

Upplaga: 300 ex

Omslag: Törnskata
Jan-Eric Hägerroth www.nh-foto.se

Tryckt av: Flens Offsettryck AB

Redaktion

Göran Andersson Redaktör
Forssavägen Mosstorp
642 93 Flen
0157 - 135 10

Göran Altstedt Bildansvarig

Per Flodin Skribent & faktagranskare

Kontaktar redaktionen gör du på
fis@sormlandsornitologerna.se

Lokalföreningar

Ornitologiska Klubben i Eskilstuna

Lennart Eriksson
016-35 14 21

**Katrineholm/Vingåkers
Ornitologiska Förening**

Pelle Moqvist
0150-527 89

**Fågelföreningen Tärnan
Nyköping/Oxelösund**

Ingvar Jansson
0155-28 73 73

Strängnäs Ornitologiska Klubb

Leif Ekblom
0152-511 54

Södertäljes Ornitologiska Förening

Stig Strid
08-550 944 17

Inledaren

Jag har skrivit det förut och skriver det igen; det är rent anmärkningsvärt vad mycket tid som läggs ner och hur mycket information som samlas kring våra sörmländska fåglar varje år. I detta nummer exemplifieras det återigen av en ringmärkarsäsong på vår fågelstation på Hartsö-Enskär, men även av Kalle Brinells insats för ökad kunskap kring höststräcket utefter vår Östersjö kust.

Fler exempel finns att tillgå naturligtvis och jag slutar aldrig att imponeras av den gedigna arbetsinsats som görs helt ideellt varje säsong. Det kan innebära arbete i fält med som ovan ringmärkning eller sträckräkning, men även "mossigare" sysslor som hantering av ärenden från kommuner och myndigheter. Det senare ack så viktigt i ett aktivt fågelskydd även om det kanske inte är riktigt lika roligt som en bra sträckdag.

För den som inte är riktigt lika aktiv med föreningsarbete eller m.e.m. avancerad fågelskådning varje dag kan kanske mina lovord verka närmast avskräckande, men jag vill återigen poängtera att alla kan hjälpa till i stort och smått. Genom att vara medlem i Föreningen Sörmlands Ornitologer och/eller den lokala fågelklubben bidrar ni i allra högsta grad. Genom att sedan berätta om eller rentav rapportera era fågelfynd hjälper ni dessutom till med att skaffa de grundläggande kunskaper vi behöver om allmänna arters uppträdande och kanske även sparsammare och därmed skyddsvärda arters häckningsplatser. Det sistnämnda kan ju vara ett delikat bekymmer för den som inte vet var man ska vända sig med sådan känslig information. I en artikel i detta nummer försöker vi ge råd i just dessa ärenden.

På samma tema om att alla kan hjälpa till vill jag även påminna om årets tacksamma riksinventeringsart nattskärran. Tacksam på så vis att den lämpligast inventeras ljumma försommarkvällar och att själva upplevelsen av att befinna sig i dess miljö tallmon under skymningstimmarna räcker för att motivera en nattkursion. Den är även lätt att känna igen och lätt att räkna. Kom bara ihåg att rapportera era fynd med så hög geografisk precision som möjligt för att underlätta analysen. Mer om detta på annan plats i detta nummer.

Som vanligt hoppas jag att alla läsare av Fåglar i Sörmland ska kunna hitta något av intresse i detta nummer och kom ihåg att tidsskriften inte blir bättre än vad vi gör den tillsammans. Ni är alla välkomna att bidra med material eller idéer om framtida innehåll.

Göran Andersson
Redaktör

Sträckbevakning Vid Oxelösunds vattentorn

Att det sträcker mycket fåglar längs med Sörmlandskusten under höstarna har vi vetat länge. Frågan har väl snarare varit hur många individer och hur artsammansättningen ser ut. Av den anledningen bevakades därför sträcket på helt eget initiativ av artikelförfattaren vid Oxelösunds Vattentorn under höstarna 2005 & 2006. Nedan sammanfattar Kalle sina slutsatser och erfarenheter.

Kalle Brinell

Inledning

Från augusti till mitten av november har sträckbevakning skett från Oxelösunds Vattentorn. I denna artikel kommer jag bara att sammanfatta sträcket för hösten 2006, samt helhetsbilden från höstarna. Till och börja med vill jag tacka de personer som hjälpt till på något sätt. Sträcket har bevakats så gott som dagligen, med undantag från dagar då det antingen regnat eller varit tät dimma. Det är inte alltid som jag själv har räknat utan ibland har jag haft en eller flera medhjälpare. Ett speciellt omnämnande ska Tommy Knutsson ha, då han har

räknat sträcket från Brännäs under helger då jag avstått från att sträckbevaka.

Totalt har 124 arter bokförts på sträck under de två höstarna, varav 16 arter rovfåglar. Totalt har strax över en miljon fåglar passerat området, varav ca 590 000 ex under hösten 2006. Den stora majoriteten av dessa fåglar är som väntat bo-/bergfinkar och duvor. Fåglar som inte har gått att bestämma har lämnats utanför sträckräkningarna då dessa inte adderar något värde. Sträcket har bevakats under ca 150 dagar under ett stort, okänt, antal timmar.

Art	Vattentornet 06	Marsång 92-94 Årsbästa/Genomsnitt	Horn 92-01 Årsbästa/Genomsnitt
Bivråk	383	85 / 69	88 / 43
Havsörn	33	30 / 24	*
Brun kärrhök	251	45 / 37	67 / 31
Blå kärrhök	62	48 / 42	49 / 19
Duvhök	70	44 / 39	47 / 29
Sparvhök	4663	870 / 688	1229 / 621
Ormvråk	2935	1798 / 1394	1854 / 955
Fjällvråk	602	624 / 509	883 / 317
Kungsörn	10	6 / 3	8 / 3
Fiskgjuse	182	32 / 27	77 / 33
Tornfalk	165	50 / 30	30 / 16
Stenfalk	43	15 / 11	16 / 7
Lärkfalk	76	27 / 19	64 / 24
Pilgrimsfalk	20	4 / 2	5 / 2
Totalt:	9495	3591 / 2952	4573 / 2222

Tabell 1 Sträcket av rovfåglar under hösten 2006

En tidig flyttare är bivräken som har långt till sina vinterkvarter. Den som ägnar tid för sträckbevakning på en strategisk plats under tidiga strücksäsongen har goda möjligheter till fina observationer som denna.

Augusti

Denna månad uppvisar sällan något imponerande sträck i vårt område. En viss rörelse på rovfåglar finns det dock, framför allt i slutet av månaden. Under denna månad passerade exempelvis ca 580 st sparvhökar söderut, dvs. nästan lika mycket som årsgenomsnittet vid Marsäng 92-94 [A]. Sträcker det verkligen alltid så pass mycket mer rovfåglar vid Vattentornet? Både ja och nej! Vid rätta väderförutsättningar blir sträcket betydligt mer koncentrerat ut mot Oxelösundshalvön. Rätta väderförutsättningar innebär frisk NV-vind, klart väder och termik. I detta väder pressas skruvande rovfåglar snabbt ut mot kusten och den stora majoriteten sträcker alltså ut över Örsbaken och in mot Strandstuviken eller Oxelösund. Koncentrationen blir ofta påtaglig vid rätt väder. En annan anledning till de höga siffrorna av större fåglar kan med lätt-het förklaras med att jag även ser de fåglar som sträcker ut från t.ex. Horns båtvarv samtidigt som jag kan ha koll på vad som passerar söder om nämnd lokal. Månadens klart intressantaste dag för rovfågelsträck inträffade den 25:e då bl a 55 st

bivråkar, 17 st bruna kärnhökar och lad pilgrimsfalk sträckte söderut. Att augusti månad fick en guldstjärna beror annars inte på rovfåg-larna utan på tättingarna. Ett par fina dagar med sträck av såväl tornseglare som svalor noterades. Månadens absoluta höjdpunkt var dock något helt annat. På morgonen den 17:e sträckte stora flockar med trädpiplärkor in lågt över spaningsplatsen och att det skulle bli en rekordnotering märktes mycket snart. Total-siffran för denna morgon landade på smått otroliga 2487 ex! När jag morgo-

nen (eller natten hur man nu vill klassa det) dagen därpå cyklade ner mot vattentornet hörde jag hur stora flockar av såväl trädpiplärkor som gulärlor sträckte högt upp i mörkret. Att dagen skulle bli något utöver det vanliga hade jag alltså insett innan solen syntes. Som tur var gick solen även upp denna dag, men sträcket uteblev.. trodde jag. Plötsligt fyll-des lufrummet av locklåten från trädpiplärkor och gulärlor. Flock på flock flög förbi på hög höjd. Morgonens största flock innehöll imponerande 150 st trädpiplärkor! Faktum var att gårdagens resultat blev totalt demolerat av denna morgons fantastiska 6750 st trädpiplärkor och 450 st gulärlor! Vad detta oerhört kraftiga sträck egentligen berodde på kan man ju spekulera i. Vinden var måttlig NV under båda dagarna, men dagar med liknade väderförutsättningar har sträcket inte varit i närheten av hur kraftigt sträcket var dessa två dagar. Som en jämförelse kan noteras att enligt rapporterings-systemet Svalan så sträckte det ut 14400 trädpiplärkor vid Nabben i Falsterbo 20/8, dvs två dagar senare. Det behöver inte ha något samband, men är ändå en intressant notering.

September

Denna månad var som vanligt full med fågel. Under drygt 10 dagar i början av månaden var vinden måttlig-frisk NV. Detta i sin tur ledde till många fina dagar med sträck av både rovfåglar och tättingar, främst då svalor. Den absolut kraftigaste toppen för de långflyttande rovfågarna inföll den 5:e september då väldigt höga antal noterades för flera arter. Däribland fiskgjuse (37 st), brun kärrhök (36 st), bivråk (71 st) och lärkfalk (14 st). Dessutom noterades 1 ad pilgrimsfalk och en tidig fjällvråk. Efter flera dagar med bra rovfågelsträck noterades ytterligare en kraftig topp den 9:e då inte mindre än 7 st pilgrimsfalkar(!), 20 st fiskgjusar och över 200 st sparvhökar passerade förbi lokalen.

Därefter la sig sträckaktiviteten hos rovfåglar, med enda undantaget för sparvhökarna som sträckte i måttliga till goda antal dagligen. En nämnvärd topp

för tornfalkarna inträffade däremot oväntat den 20-22:a då 54 ex sträckte söderut, vilket är dubbelt så högt som årsgenomsnittet vid Horns båtvarv, O Nyköping där regelbunden bevakning skett tidigare [B]. Som ovan nämnts var sträcket av svalor ovanligt bra under första halvan av september. Möjliga förklaringar är dels rätta väderförutsättningar under hela sträcktoppen i kombination med att sommaren var lång och att många svalor därför hann lägga två kullar. Sträcket var mycket utdraget utan någon extrem topp, men dagsiffran från den 6:e på över 5200 ex är klart nämnvärd. Frågan är om liknande årsiffror är möjliga att räkna in i framtiden. En dagssiffra från 70-talet om ca 18 000 svalor (M. Johansson muntligen) vid samma spaningsplats som använts vid 2006 års sträckbevakning visar dock att sträcket uppenbarligen kan vara extremare än årets. Så småningom under månaden upplevde jag en övergångsperiod då man fortfarande kunde se de tropikflyttande

Vissa fåglar exemplifierar flyttfågelnas mer än andra och nog är det något speciellt med en formation tranor på väg söderut.

fåglarna samtidigt som de mer utpräglade oktoberflyttarna började sätta igång. Det var dock varmt länge och någon riktig topp med t ex vråkar kom inte. Slutet av september innebär dock alltid större mängder med finkar, och hösten 2006 var inget undantag. Någon större topp inträffade inte förrän den 22:a september då över 16 000 bo-/bergfink sträckte söderut. En del läsare lyfter säkert på ögonbrynet och tycker att detta är massor. Detta var dock ingenting emot den 28:e då det kändes som att Sörmland helt tömdes på fink. För att jag denna morgon ens skulle kunna ha möjlighet till att räkna dessa mängder och allt annat som flyttade söderut, så fick jag såklart uppskatta. Detta gör jag genom att räkna under 5 minuter för att sedan vänta en kvart och räkna 5 minuter till. Sedan beräknar

jag ett genomsnitt från dessa två inräknade siffror (se även nedan under metodik). Denna morgon var den högsta genomsnittssiffran på ca 500 ex... i minuten! Det ger ungefär 2500 under en 5 minuters räkning och det i sin tur borde ge en fingervisning om hur pass mycket det sträckte denna morgon. Slutsumman för denna dag hamnande på imponerande 45 000 ex. Det ska såklart nämnas att det inte ens är i närheten av dagsrekordet vid lokalen som är av äldre datum och enligt muntliga källor lyder på ca 80-90000 ex.

Oktober

En underbar månad för en sträckräknare. Första veckan bjöd på fortsatt bra sträck, men fortfarande inga vråkar. Sparvhökarna däremot svepte förbi

Art	Aug	Sept	Okt	Nov	Totalt
Trana	13	1807	7210	-	9030
Skogsduva	22	278	1570	8	1878
Ringduva	-	1403	127 097	79	128 579
Turkduva	-	-	1	-	1
Sånglärka	-	69	1553	4	1626
Trädlärla	-	35	9	-	44
Ladusvala	13 830	27 991	67	-	41 888
Hussvala	6081	2336	-	-	8417
Backsvala	180	42	-	-	222
Trädpiplärka	11 516	2144	4	-	13 664
Ångspiplärka	6	3717	3902	10	7635
Rödstr. pipplärka	2	9	-	-	11
Gulärta	1031	174	-	-	1205
Sädesärta	3426	10 244	336	1	14 007
Forsärta	1	-	1	-	2
Kråka	-	133	27 221	1796	29 150
Råka	-	-	20	1	21
Bo- / Bergfink	-	102 979	111 131	348	214 458
Grönfink	-	154	11 232	6311	17 697
Grönsiska	117	8017	16 293	1266	25 693
Vinterhämsling	-	-	27	25	52
Gråsiska	1	168	10 159	9005	19 333

Tabell 2 Sträcket av vissa utvalda arter under hösten 2006

lokalen i höga antal. Den 6:e oktober passerade exempel vid 276 ex och den 8:e hela 371 ex. Även här ska det nämnas att det är en bra bit till något dagsrekord som lyder på 461 ex och som noterades av undertecknad 9:e september 2005. Under första veckan av oktober sträckte det fortfarande mycket bo-/bergfinkar och totalt under första oktober dekad (1-10 okt) passerade ca 110 000 av arterna med en topp den 3:e oktober då 38 000 ex flyttade söderut. När jag tog mig till spaningsplatsen på morgonen den 9:e förstod jag att det skulle bli bra sträck, oklart dock hur pass bra. Synerna jag mötte där uppe på berget denna morgon var förunnat mig och några lyckosamma gossar uppe i Nynäshamn. Proppen i badkaret hade verkligen suttit fastgjuten, men denna morgon rann vattnet äntligen över kanten. Flock på flock av duvor, finkar, piplärkor, tranor, gäss.. ja allt, sträckte söderut. Mängden duvor var dock det som imponerade mest. Under den mest hektiska tiden inräknade jag över 18 000 ex på en halvtimme och siffran slutade denna dag strax under 50 000 duvor. Skådare befann sig även på Marsäng denna morgon. Tyvärr räknade de aldrig duvorna men uppskattningsvis passerade kanske 3000 ex (T. Larsson muntligen), vilket väl speglar det mönster jag vill framföra med en kraftig koncentration till den yttre delen av kusten vid rätta väderförhållanden. Notera även att det enligt rapporteringssystemet Svalan sträckte ut ca 60000 ringduvor vid Örudden, Torö, Nynäshamn samma dag. Nu var duvorna som sagt inte allt, utan jag stressade även med att räkna det andra också. En uppgift som inte var av det lättare slaget. Senare på dagen passerade dessutom hela 4750 tranor och drygt 1300 vråkar. Det är inte utan anledning jag numera, med viss ironi, kallar denna dag för "D Day". Veckan därpå, i så väl regn som lätt dimma, passerade drygt 50 000 duvor till. Vad kan man säga om årssiffran på ca 130 000 duvor annat än att den är helt unik. Slutet av oktober och även början av november bjöd inte på några invasionsarter. Fina dagar med bra sträck av siskor fick jag dock uppleva, men denna period var stundvis mycket avslagen.

När, var, hur?

Det är svårt att säga vilken period som är bäst, men hela september och första halvan av oktober är säkert mycket bra. Toppdagar kan man ju inte sätta in i kalendern utan man får helt enkelt hoppas på att man har tur. Om det är invasionsarter på gång så som exempelvis sidensvansar och björktrastar så kan även slutet av oktober till början av november vara en riktigt rolig tid att besöka en sträcklokal.

Vart ligger då själva spaningsplatsen?

Först och främst får man ta sig till Oxelösund. Här kör man sedan längs med Aspaleden österut och innan man kommer fram till Kylvattendammen och SSAB så ligger en liten grusparkering på vänster sida av vägen. Här parkerar man. Man går sedan över vägen och upp på isberget, dvs. det berg som löper parallellt med Aspaleden, och går västerut ca 50 m. Då kommer man upp på toppen och kan ställa sig och spana på flera ställen här uppe. Notera dock att det inte är vid den lilla skidbacken man står! Innan man åker hit bör man tänka på att det är för att spana sträck man är här. Det är därför viktigt att man kollar så att väderförutsättningarna är goda eftersom platsen är riktigt tom på fågel om det är dåligt sträck, samt att man inte får för sig att man kommer få en skön naturupplevelse. Det närliggande SSAB är ingen vacker syn och släpper då o då ut mindre goda lukter. Man står vid en kraftledningsgata strax intill en hårt trafikerad väg som stundvis kan vara väldigt bullrig. Vänjer man sig vid detta kan man räkna med hundskall ifrån brukshundklubben, dynamitprängningar vid Himlabacken och allt vad det nu är. Bortser man från allt detta så kan man å andra sidan få uppleva fint sträck och man har väldigt god utsikt åt vissa håll.

Metodik

En fråga jag fått flera gånger är hur jag går tillväga. Att svara på hur man t.ex. urskiljer siluetter av unga bivråkar och ormvråkar på långt håll eller hur man skiljer större eller mindre korsnäbb enbart på lätet är ett avancerat kapitel som jag inte tänker besvara i denna artikel. I all korthet kan jag säga att

Artikelförfattaren på plats på berget vid Oxelösunds vattentorn

jag börjat räkningarna mycket tidigt på morgonen. Det var m.a.o. nästan alltid kolsvart ute när jag tog mig hemifrån. Sträckräkningarna bedrevs därefter hela förmiddagen. Om sträcket var bra efter det så fortsatte jag att räkna, ibland fram tills dessa att solen gick ner. Såklart har jag avbrutit räkningarna tidigt vissa dagar då sträcket vart oerhört dåligt eller när det blivit dåligt väder, men det är undantag. Felmarginalen i siffrorna tror jag är liten då jag försöker vara så noggrann som möjligt. Siffror på mindre talrika arter såsom rovfåglar eller exempelvis ängspiplärka är så korrekta de kan bli, dvs. jag uppskattar inte antalet av dessa fåglar utan räknar dem en och en. För de mer talrika arterna får man lov att estimerar antalet [C]. Det går till så att jag brukar räkna under 5 minuters intervaller. Tiden mellan räkningarna brukar ligga mellan 10-15 minuter ungefär helt beroende på hur mycket det sträcker.

Ett exempel:

kl. 07:00 - 07:05 inräknas 1000 finkar.
kl. 07:15 - 07:20 inräknas 1200 finkar.
kl. 07:30 - 07:35 inräknas 1400 finkar.

Här ser man att mängden ökar. När jag då tar ut genomsnittet så får jag fram att det mellan kl. 07:00 - 07:20 passerade 4400 finkar (genomsnittet = 1100 fink under 5 minuter, och tar sedan 1100 x 4). Samma sak om sträckaktiviteten minskar naturligtvis. Det ska tilläggas att jag har dragit en linje på kartan som en flock måste passera för att hamna med i dessa 5 minuters räkningar. För den som är intresserad av siffror så finns majoriteten dels inlagda på Artportalen (Svalan), men även en slutrapport kommer så småningom finnas tillgänglig på Internet.

Referenser

- [A] Rovfågelsräkning Marsäng 1992-2000 <http://www.oxelosund.net/tarnan/obsar/mars1.html>
[B] Rovfågelssträck vid Horn 1992-2001 <http://www.oxelosund.net/tarnan/rapp/horn.pdf>
[C] Ullman, Magnus & Ullman Mattias. 2007. Hur räknar man fåglar? *Vår fågelvärld* nr 2 2007 16-22.

Hemlighetsmakeri

Hur ska man egentligen hantera känslig information kring exempelvis häckningar av skyddsvärda arter? Metoderna är flera, men att total tystnad och undanhållande av informationen till resten av mänskligheten skulle vara bästa metoden är nog mycket tveksamt.

Göran Andersson

Genom alla år har fågelskådare av olika orsaker valt att begränsa spridningen av information kring arter som av olika skäl bedöms vara känsliga. Det har skilt över tiden vad som ansetts vara skyddsvärd information och anledningarna till hemlighetsmakeriet har även dom med tiden växlat. Många gånger har det säkerligen varit välgrundat med en mycket begränsad spridning av kunskap kring exempelvis bon av rovfåglar. Man kan dock med alla årtionden av erfarenheter av fågelskyddsarbete idag ställa sig frågan vad som är det bästa och mest effektiva skyddet för de arter vi värnar om just nu.

Om vi börjar med att försöka reda ut vilka risker våra hotade och skyddsvärda arter möter idag.

Samlandet

Fortfarande är dödande av vuxna djur samt plockande av ägg för att tillgodose obskyra samlarintressen en realitet. Det rör sig ofta om stora penningbelopp varför organiserad brottslighet kan vara inblandad. Som i all organiserad brottslighet är den ofta förvånansvärt effektiv och hänsynslös. Det finns alltså all anledning att begränsa spridningen av information kring boplatser av exempelvis rovfåglar och ugglor så som även är m.e.m. praxis idag.

Rovdjurshatet

Konkurrenssituationen mellan människan och rovdjuren var mer uttalad förr, men existerar fortfarande och än i denna dag dödas exempelvis örnar för att dom skulle kunna ta tamdjur eller jaktbart vilt. Bor man i trakter där det finns ett uttalat rovdjurshat bör man vara mycket försiktig med vem man diskuterar uppehållsplatser för örnar och ugglor, och då inte bara boplatser utan även vinter-

revir. Till denna kategori kan även storskarvsproblematiken läggas, men här är oftast artens uppehållsområden och häckplatser knappast någon större hemlighet för berörda.

Allmänhetens intresse

Om vi antar att den som sitter inne med information om en känslig art kan kallas sakkunnig i frågan så kan vi kalla alla andra för "allmänhet". Då inkluderas även övriga fågelskådare och fotografer som av egenintresse och ren nyfikenhet kan tänkas besöka platser där man har stor möjlighet att få se arter man annars har svårt att hitta. Handlar det om att lyssna på en ropande berggubbe på håll är förmodligen störningsrisken liten, men handlar det om att se en lappuggla på dagkvist i samband med häckning kan störningsrisken vara väsentlig. Rör det sig om få besökande kan de flesta arter hantera störningen, men om det blir för många kan häckningar paradoxalt nog rent av spolieras av de personer som har störst intresse av att det går bra. De senaste årens explosion i fågelfotograferande skulle också det kunna utgöra ett reellt hot om dessa fotografer blir för många och för närgångna på en begränsad yta.

Habitatförstörelse

De känsliga arter som är i behov av skydd och hjälp är ofta beroende av en speciell biotop eller speciella förutsättningar. Om vi tar de stora örnarna till exempel så kan dom bara bygga bon där träden har nått tillräcklig ålder och är tillräckligt storvuxna så dom klarar att bära det tunga boet. Dessutom är de flesta örnar tämligen störningskänsliga varför det bör finnas orörd och ostörd natur kring boplatserna. Även en art som tjädern är beroende av mogen gammal skog för både spelplatser och näringssök. I dessa fall är det alltså

själva naturen där fåglarna uppehåller sig som ska bevaras och skötas och i dessa fall måste de som har påverkan och beslutanderätt känna till markens värden.

Analyserar man ovan nämnda risker noterar man snart att det blir svårt att utforma en entydig rekommendation till hantering av information. Den som känner till ett havsörnsbo bör inte sprida denna information om man misstänker att en boplundrare, rovdjurhatare eller närgången fotograf kan lockas till platsen och spolia häckningsframgången. Då man har väldigt svårt att veta hur informationen sprids, och det kan vara svårt att avgöra vem som är seriös och vem som inte är det, bör man alltså vara mycket restriktiv med informationsspridandet. Detta har även länge varit det förhärskande tillvä-

gagångssättet för de flesta fågelskådare på gott och ont. Omvänt bör man försäkra sig om att den som brukar marken (oftast markägaren) och den som har beslutanderätt (exempelvis myndigheter) känner till häckningen så man inte råkar kalhugga området kring boträdet och kanske i värsta fall även såga ner självaste boträdet. Det kan med andra ord falla sig så olyckligt att den som i många år värvat om ett botråd för en rovfågel och inte knystat till en själ om sin kunskap en vacker dag står framför ett kalhygge när man ska kolla årets häckningsframgång.

Ovanstående är inte på något vis ett hypotetiskt resonemang utan baserat på bitter erfarenhet från flera fågelskyddsarbetande entusiaster. Vi har dessutom färskta fall från 2007 där en inlandshäckning

Ett exempel på avverkning som skett av mycket grov och skyddsvärd skog alldeles intill ett aktivt havsörnsbo. I detta fallet misstänktes häckning i närområdet, men när boet väl hittades (av ideella krafter) var det redan för sent. Man kan tycka att myndigheter som gav tillstånd till avverkningen och även markägaren borde ha insett skyddsvärdet av den gamla skogen, men tyvärr är det allt som oftast plånboken som styr.

Denna tjädertupp har fortfarande kvar sin spelplats och kan förhoppningsvis säkerställa framtida generationer av arten en stund till. Just tjädern utgör ett bra exempel på en art som är beroende av hänsynstagande vid skogsbruk. Första steget för att sådant hänsynstagande ska bli aktuellt är förstås att markägare och beslutande myndigheter har kännedom om exempelvis tjäderspelplatser. Det finns goda erfarenheter av att privata markägare tar stor hänsyn om dom bara får kännedom om att dom har en spelplats i sin mogna och uppvuxna skog. Vi som rör oss i skog och mark och gör noteringar om dylika ting har alltså ett visst ansvar att våra kunskaper kommer till nytta.

av havsörn spolierats på just detta vis. I detta fall har det misstänkts häckning i området, men det tog lite för lång tid att lokalisera boet och när det väl kunde göras var det för sent.

Hur bör man då gå till väga om man har kunskap om skyddsvärda fågelarter, men är tveksam till att sprida informationen? Den bästa rekommendation som kan ges för stunden är att försöka lita till de institutioner som finns för faunaövervakning och de system dessa har tillgång till. Inom den ideella naturvården har vi förutom enskilda driftiga individer även Regionala rapportkommittén (Rrk) samt styrelsen för Föreningen Sörmlands Ornitologer (FSO). Den förstnämnda är den institution som inom FSO har uppdraget att jobba med fauna-

övervakning med inriktning på fåglar. Det handlar främst om faktainsamling och sammanställande inklusive kvalitetssäkring av data samt viss analys. Då FSO strukturellt är en del av Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) är Rrk Sörmland att betrakta som ingående i den rikstäckande väv av fågelfaunaövervakning där landets alla Rrk återfinns. Styrelsen för FSO, och till viss del även våra lokala klubbar där sådana finns, tar sedan del av en mängd ärenden på remiss från myndigheter där man vill ta hjälp av föreningarnas synpunkter och speciella kompetenser. Det kan röra reservatsbildningar med föreslagna skötselplaner, anläggningsarbeten såsom vägbyggen, ansökningar om skyddsjakt m.m. Självklart kommer styrelsen att stå bättre rustad med

dagsfräsch information om skyddsvärda arter i de områden som kan påverkas av dylika aktiviteter och man har ju givetvis hela tiden möjlighet att använda Rrk eller enskilda personer som sakkunniga i sina bedömningar och utlåtanden.

På samma vis är det lämpligt att myndigheter som Länsstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen och Naturvårdsverket har tillgång till rätt information så man inte ger olyckliga tillstånd till ingrepp i naturen såsom exempelvis avverkning av skog i nära anslutning till en havsörnshäckning. Är man osäker på vart man ska vända sig i dessa fall kan man alltid vända sig till FSO eller Rrk så kan dom säkerställa att informationen hamnar i rätta händer och hanteras med nödvändig diskretion.

Resonemanget i denna artikel har främst handlat om de arter som idag anses som mest skyddsvärda och störningskänsliga, men det kan ju finnas en lång rad med andra arter som hamnar mer i en gråzon. Om man har för vana att rapportera sina fågel-fynd i rapporteringssystemet Svalan kanske man ibland tvekar inför offentliggörandet av en exakt angiven häckning. Rör det sig om en allmän art är det förmodligen inget problem, men hur göra med exempelvis orre, svart rödstjärt, försärla eller gravand? Arter som kan vara lokalt ovanliga och skyddsvärda, men som i ett större perspektiv kan

ske inte brukar ådra sig några större fågelskyddsaktiviteter. Ska man ange häckningskriterier i Svalan och ange exakt position för boet? Svaret är entydigt "ja"! Ska man kunna ha någon som helst nytta av denna kunskap i ett arbete med att övervaka och skydda fågelfaunan så måste den vara känd av åtminstone de instanser som löpande deltar i detta arbete. Är man det minsta tveksam till att offentliggöra sitt fynd väljer man helt enkelt att i Svalan markera i kolumnen "dölj observation" så kommer sedan endast personer med särskild behörighet att kunna se informationen. Det rör sig om Rrk samt några utvalda på Länsstyrelsen.

Sammanfattning

Rapportera alla dina fynd av häckande arter, vanliga såväl som ovanliga! Enda sättet att ha nytta av din ovärdeliga information är att delge den till andra, men då till rätt personer. Är du osäker på hur du ska göra kontakter du Rrk, FSO eller din lokala klubb så kommer dom att hjälpa dig. Kom ihåg att din pusselbit kan vara den som saknas och att hemlighållande av information kan innebära att du vid ditt nästa besök på tjäderspelplasten möts av åsynen av ett kalhygge!

Tundrasädgås

Fältbestänningskunskaperna förbättras kontinuerligt och ökad uppmärksamhet bland skådarna innebär att de ökade kunskaperna omsätts i praktiken vilket leder till utökad kunskap om rasers och arters uppträdande. I denna artikel reder Jan & Jan ut hur man särskiljer de två raser av sädgås som uppträder i vårt rapportområde.

Jan Gustafsson & Jan Hägg

I följande artikel försöker vi reda ut vad som skiljer Tundrasädgåsen (*Anser fabalis rossicus*) från den vanliga sädgåsen (*Anser fabalis fabalis*), ibland benämnd taigasädgås.

De senaste åren har det under vår och höst regelbundet observerats enstaka exemplar av tundrasädgås i rapportområdet. Flertalet har setts tillsammans med taigasädgäss, men enstaka har även setts tillsammans med andra gäss och även några ensamma fåglar har hittats. Då formen förekommer med viss regelbundenhet har rrk diskuterat att inom snar framtid ta bort beskrivningskravet för tundrasädgåsen.

Det är viktigt att påpeka att rasbestämning av sädgäss är långt ifrån enkelt och att denna korta text enbart pekar på ett antal karaktärer som kan vara till viss hjälp att upptäcka och bestämma de mest typiska tundrasädgåssen. En del fåglar uppvisar karaktärer som ligger mitt emellan de bägge raserna och mellanformer förekommer så en del fåglar måste lämnas obestämda.

Nedan beskrivs ett antal användbara karaktärer som delvis även framgår av de bilder som kompletterar denna artikel.

Rrk publicerar denna text på två sätt, dels i tidsskriften Fåglar i Sörmland samt även på rrk-sörmlands hemsida där man kan återge bilderna i färg och där det presenteras fler bilder.

Förhoppningsvis kan detta vara till hjälp vid spaning i framtida gåsflocker och kanske bidra till ökad kunskap om tundrasädgåsens förekomst i rapportområdet.

Hur ser då en typisk tundrasädgås ut?

Allmänintrycket

En relativt liten sädgås som vanligen ger ett något mindre och kompaktare intryck än taigasädgåsen, typiska fåglar känns även mera kort- och grovhalssade, rundhuvade och kortnäbbade. Förenklat kan man beskriva tundrasädgåsen som ett mellanting mellan taigasädgås och spetsbergsgås när det gäller storlek och proportioner. Dräktmässigt är den dock identisk med taigasädgåsen men en del fåglar kan ge ett mörkare intryck på framför allt huvud och Hals.

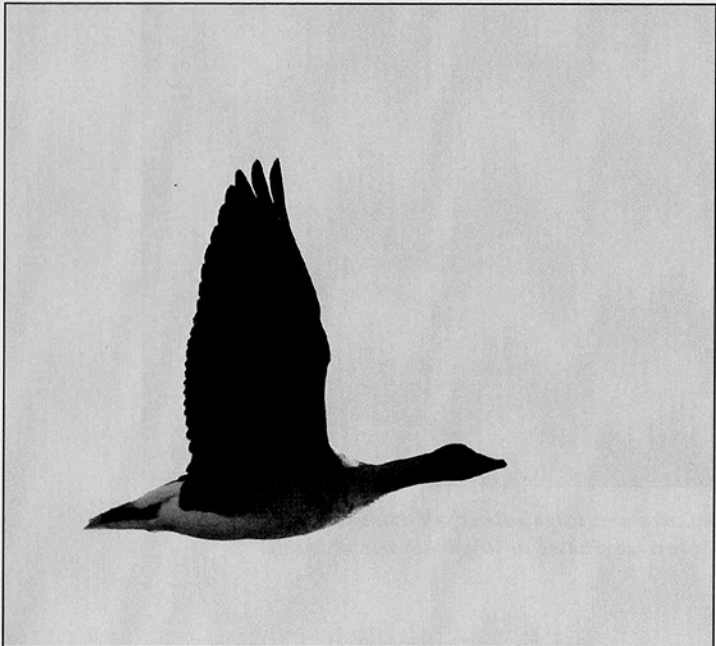
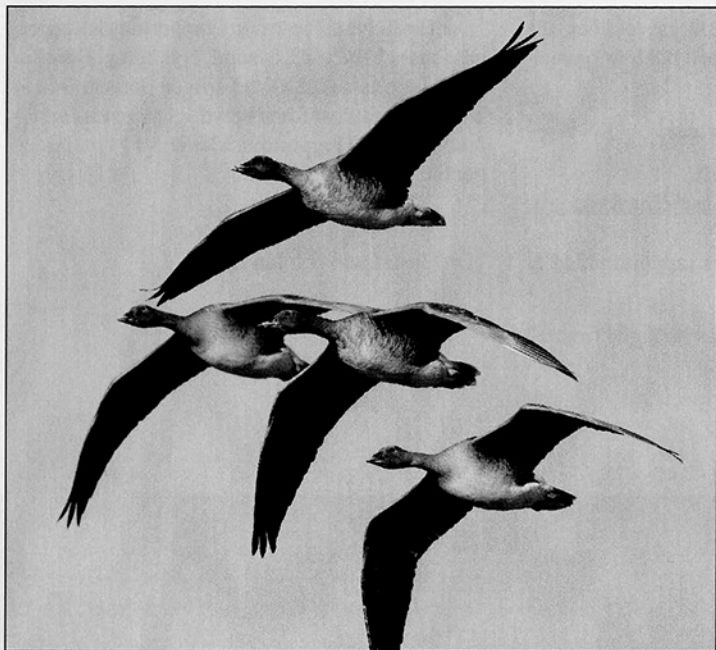
Näbbform

Näbben är kortare och vid basen högre än hos taigasädgåsen. Näbbryggen är ofta rakare och näbben känns mera utpräglad triangulär än taigasädgåsens smalare mera utdragna, längre näbb. En del tundrasädgäss har även en påtagligt svullen bas på undre näbbhalvan vilket förstärker intrycket av en hög näbbas.

Om fåglarna ses på nära håll kan vissa genomsnittliga skillnader i mungipans utseende vara till viss hjälp. Med mungipan avses den linje som bildas mellan övre och undre näbbhalvan. Mungipan är hos tundrasädgåsen vanligtvis buktande, konvex (sedd från sidan) medan den hos taigasädgåsen ser rakare ut. Undre näbbhalvan blir hos typiska tundrasädgäss något tydligare, kraftigare och högre tack vare mungipans utseende.

Näbbens teckning

Färgerna på näbben är i huvudsak som hos sädgåsen, men utbredningen av det orangefärgade partiet är i genomsnitt tydligt mindre. Typiska tundrasädgäss uppvisar endast ett litet orangefärgat band

precis innanför näbbnageln medan taigasädgåsens orangefärgade parti vanligen sträcker sig in under näsborrarna och även omfattar näbbens basala delar. Näbbteckningen varierar dock en hel del och man bör inte bestämma fåglar enbart med ledning av näbbens teckning.

Flygande fåglar

När det gäller flygande fåglar är det ofta svårt att hinna med att se de rätt subtila skillnader som beskrivs ovan. Om fåglar av de båda raserna ses tillsammans kan man dock vanligen känna igen tundrasädgåssen på den något mindre storlek, den kortare rätt grova halsen samt rundare huvudform och kortare näbb.

Spetsbergsgås

Små, kortnäbbade och korthalsade tundrasädgäss kan möjligen även förväxlas med spetsbergsgäss. Spetsbergsgåsen är dock ännu något mindre, mera korthalsad och kortnäbbad. Dessutom skiljer sig spetsbergsgåsen dräktmässigt från sädgåssen, något som inte tundrasädgåssen gör. Spetsbergsgåsens ovansida är tydligt ljusare och mera gråtonad, och de bryter på grund av detta ofta av tydligt mot de mera mörkryggade sädgåssen. Spets

Tundrasädgäss fotograferade vid Marsäng, Oxelösund i oktober 2006. Notera främst allmänintrycket med proportioner som påminner om en flygande spetsbergsgås.

bergsgåsen har dessutom köttfärgat rosa ben och näbb medan sädgässens ben och näbb är orangefärgade.

Länkar till bilder

http://www.artportalen.se/birds/uttag_obstabel.asp?art=91&art_leaf=True&bild=true

Fyndsituationen i Sörmlands rapportområde är följande:

Hittills har det gjorts 22 fynd av 46 fåglar fram till och med 2006.

Det första fyndet av rasen i rapportområdet gjordes i mars 1998 vid Lövsund, Nyköping. Därefter har det gjorts enstaka fynd årligen bortsett från år 2000. Sannolikt är rasen betydligt mera vanligt förekommande i rapportområdet än vad fyndbilden ger intryck av.

Jan Gustafsson och Jan Hägg

Foto Leif Nyström / www.nh-foto.se

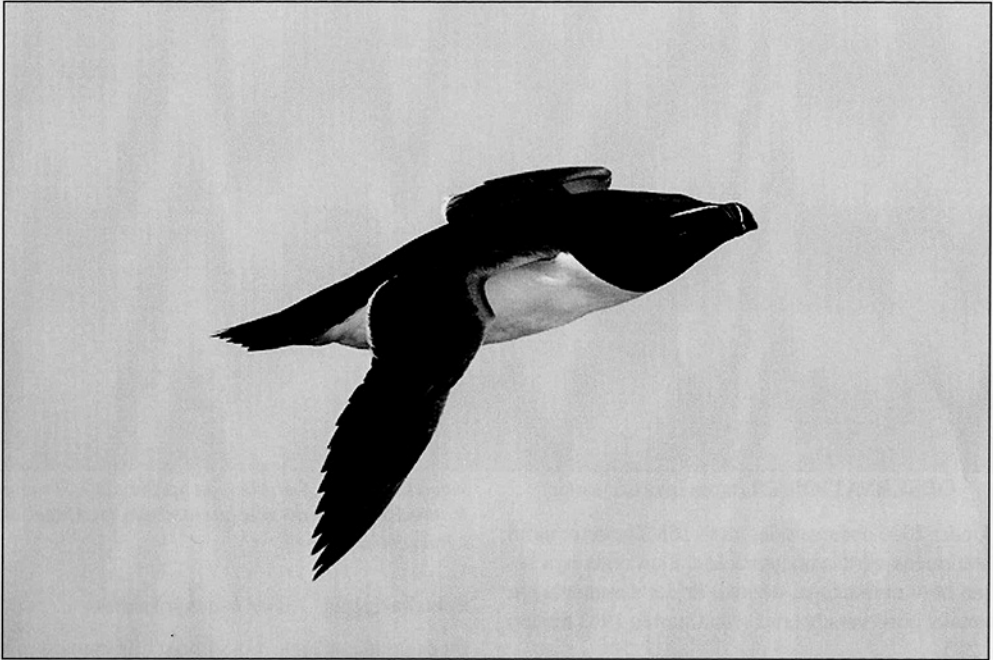
Tre typiska taigasädgäss, med sina långa näbbar och avsaknaden av det runda huvudet som tundrasädgäsen har. Halsen är längre och inte så kraftig.

Hartsö-Enskär fågelstation 2006

Meddelande nummer 73 från Hartsö-Enskär fågelstation.

Lennart Wahlén

En tordmule tar sig en sväng i skärgården. Hur det gått med häckningssäsongen under 2006 får du veta i denna sammanställning av verksamhetsåret vid vår fågelstation i det yttre kustbandet.

VERKSAMHETSPERIODER

Förutom ett tiotal besök under vinter och vår gjordes sex besök i juni-juli för häckningsstudier och ringmärkning av boungar och ytterligare några besök under sommaren. Under augusti-oktober var stationen på södra Enskär bemannad den 5/9-19/10, 24/10 och 29/10 samt vid ytterligare några tillfällen under okt-dec, då bl a viss fångst skedde vid en fågelmatning. Höstens ordinarie verksamhet omfattade sammanlagt 47 dagar, totalt under året besöktes området under 76 dagar, båda summorna är lägre än normalt.

PERSONAL

Stationsledningen har under året utgjorts av Lennart Wahlén, Christer Larsson, Urban Rundström och Göran Altstedt.

Från stationsledningen framförs ett stort tack till samtliga medhjälpare som under hösten arbetat helt ideellt med ringmärkning och sträckräkning det antal dagar som anges inom parenteserna efter respektive namn.

Ringmärkare: Bernth Andersson (5), Katarina Boström (8), Kent Carlsson (8), Lillemor Däckfors (5), Anita Eriksson (8), Nicke Helldorff (8),

Christer Larsson (13), Jan Oldebring (3), Urban Rundström (8), Gunnar Sjöo (13), Lennart Wahlén (11) och Roland Ylvén (5).

Assistenten: Monika Augustsson (4), Marianne Mathiasson (8) och Raket Sjöo (13).

Bläsgås *Anser albifrons*

Sträckobservationer under fem dagar: 200+50 ex 2/10, 4 ex 3/10, 40 ex 6/10, 24+7+40 ex 7/10 och 6 ex 19/10, totalt ca 370 ex vilket är mer än normalt.

Foto Göran Andersson

OBSERVATIONER (utom invasionsarter)

Under 2006 observerades totalt 168 fågelarter inom stationens verksamhetsområde. Den enda nya arten blev myrsnäppa, därmed är det sammanlagda antalet observerade arter sedan starten 1965 nu upp i 265.

Här nedan redovisas några av de mest intressanta observationerna under året. Ytterligare information lämnas under rubrikerna Invasionsarter och Ringmärkning nedan, medan observationer av vissa andra arter presenteras enbart i den sörmländska fågelrapporten för år 2006 (FiSrm Supplement 2007).

Om inte annat anges, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde. Med "de yttre skären" avses främst området kring Hamnskär/Garkast.

Amerikansk tundrasvan *

Cygnus columbianus columbianus

En adult fågel sträckte den 17/12 förbi södra Enskär på nära håll, i sällskap med 5 sångsvanar och 5 knölsvanar.

* Ej granskad av Rrk/Rk

Vitkändade gåsen fortsätter att sprida sig i Sörmlands kustland och har nu konstaterats som häckfågel även i Hartsöarkipelagen.

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

Ett exemplar sträckte mot sydväst tillsammans med bläsgässen den 2/10.

Vitkändad gås *Branta leucopsis*

De första säkra häckningarna i området konstaterades den 18/6, då två par med vardera 3 små ungar sågs vid Örskär resp Grönskär, norra Enskär.

Under hösten sträckte ett 100-tal ex utspritt under fem dagar 27/9-12/10.

Prutgås *Branta bernicla*

Observerades under 20 dagar 24/9-19/10, sträck noterades under nio dagar med totalt ca 540 ex.

Gravand *Tadorna tadorna*

Tre häckningar med 7, 8 resp 8 pulli observerades den 25/6, varav en kull sågs redan den 18/6. Åt

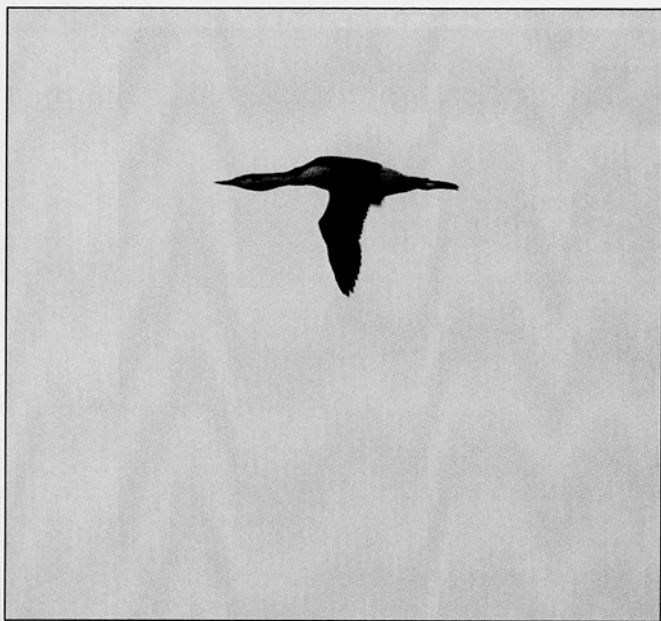

Foto Göran Andersson

Silhuetten av en smålom i vinterdräkt i gråmulet väder är en specialitet för ytterskärgården.

minstone en kull konstaterades bli flygg med 7 juv sedda den 26/7. Omkring fem par finns årligen i området.

Bläsand *Anas penelope*

Vinterfynd: Ett stationärt par sågs den 15/1 tillsammans med gräsänder öster om Enskär.

Snatterand *Anas strepera*

En hane sågs vid St Garkast den 10/6.

Skedand *Anas clypeata*

Ett par i lämplig häckningsmiljö vid Enskär den 22/4

Alförrädare *Polysticta stelleri*

En adult han var stationär tillsammans med ejdrar vid skären öster om Enskär åtminstone under perioden 7/5-18/6.

Svärta *Melanitta fusca*

Få fåglar sedda under häckningstid och ingen häckning säkerställd.

Smålom *Gavia stellata*

Vinterobsar: 4 ex rastade den 7/1 och 1 ex rastade den 15/1.

Storlom *Gavia arctica*

Vinterobs: 12 ex rastade den 7/1.

Aftonfalk *Falco vespertinus*

En 1K-fågel sträckte mot söder över fågelstationen på södra Enskär den 29/9.

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Tre observationer: En adult rastade och sträckte sedan mot sydväst den 14/9, en 1K-fågel rastade och jagade vid skären öster om Enskär på morgonen den 29/9 och dessutom rastade en hona innan den sträckte vidare mot söder vid Enskär den 1/10.

Antalet obsdagar för övriga rovfåglar under hösten: Havsörn(38), kungsörn(1 ex 29/10), fiskgjuse(3), brun kärrhök(2), duvhök(8), sparvhök(39), ormvråk(12), fjällvråk(4), tornfalk(9), stenfalk(9) och lärkfalk(8).

Trana *Grus grus*

1600 ex sträckte söderut vid Enskär den 8/10, rätt ut över havet mot Gotland.

Fjällpipare *Charadrius morinellus*

Två 1K-fåglar rastade vid St Garkast tillsammans med 5 kustpipare och 1 ljungpipare så sent som den 26/9.

Sandlöpare *Calidris alba*

Rastande fåglar vid de yttre skären: 2 ad den 26/7 och 31/7 samt 1 ex den 24/8.

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Rastande fåglar vid de yttre skären: 2 ad den 17/7 och 1 ad den 26/7

Foto Göran Andersson

Roskarlen fortsätter att nätt och jämt finnas i vårt landskap. Förra året sågs en juvenil fågel, men så alltså inte i år. Man får väl ändå anta att det finns kvar några enstaka par.

Skärsnäppa *Calidris maritima*

Ovanligt fåtalig under året: 15 ex rastade den 7/1 och 15/1, 14 ex den 22/4 och under förvintern sågs 3 ex den 17/12.

Myrsnäppa *Limicola falcinellus*

Ny art för området! Ett exemplar rastade tillsammans med kärnsnäppor vid de yttre skären den 18/8.

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*.

Ett exemplar vardera vid St Garkast den 26/9 och södra Enskär den 9/10.

Myrspov *Limosa lapponica*

Tolv exemplar sträckte norrut den 12/6. Rastande fåglar: 2 ex den 17/7, 2 ex den 18/8, 1 ex den 13/9 och 2 ex den 16/9.

Roskarl *Arenaria interpres*

Ingen konstaterad häckning. Två par sågs den 10/6, ett par och en hane den 18/6 samt 1 ex den 26/7.

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

Ett exemplar rastade vid St Garkast den 10/6.

Ytterligare 20 arter vidare observerades under 2006, bl a mindre strandpipare, kustsnäppa, brushane och småspov.

Kustlabb *Stercorarius parasiticus*

Tre eller fyra par höll revir, men det gick dåligt med häckningarna. Två säkert påbörjade häckningar resulterade i en halvstor unge, som försvann ur boet innan den blev flygg. Mink?

Dvärgmås *Larus minutus*

Ett tiotal rastande/födosoökande fåglar sågs den 14-15/9 och minst 120 ex sträckande/födosoökande under sju dagar den 5-17/10, samtliga observationer gjorda från södra Enskär.

Silltrut *Larus fuscus*

Nästan försvunnen som häckfågel i området, glädjande nog sågs nu ett par på Måsklubben den 18/6.

Skräntärna *Sterna caspia*

Endast en obs: 1 ex tillfälligt den 18/6.

Kentsk tärna *Sterna sandvicensis*

Ett exemplar sträckte förbi södra Enskär den 12/10.

Silvertärna

Sterna paradisaea

Häckfågel i området, nu sågs bl a två kolonier vid de yttre skären med ca 50 resp ca 20 par. Utan någon noggrann kontroll kan sägas att häckningsutfallet blev mycket dåligt 2006.

Tordmule *Alca torda*

Ett katastrofår för arten! Endast 75-80 par gjorde häckningsförsök och antalet flygga ungar blev likaså det lägsta någonsin sedan fågelstationens start 1965!

I samband med häckningskontroller och ringmärkning av boungar under perioden 25/6-23/7 hittades inte mindre än 17 döda vuxna tordmular vid sina bon, samtliga ihjälbitna av minkar. Sju av dessa fåglar var tidigare ringmärkta av oss i området, de äldsta över tio år gamla. Med ett undantag fanns inte döda ungar kvar i bona, de blev antagligen uppätta av minkarna. Däremot fanns många kalla ägg kvar, vilket indikerade att mer än tjugo, kanske 30-40 häckningar spolieerats av minkar under 2006!

Att tordmule-populationen nu snabbt minskar på grund av minkarnas härjningar innebär på sikt, eftersom ungproduktionen naturligt är låg och fåglarna mycket trogna sina revir, att arten på sikt kan försvinna helt från Hartsö skärgård. På Hamnskär, som tidigare hyste över 100 häckande par har inte

tordmularna häckat på flera år, sannolikt för att minken håller till där.

Totalt ringmärktes blott 9 ungar under 2006 och även några av dessa försvann innan de blev stora nog att lämna sina bon. Därutöver märktes ytterligare 4 boungar på Långö Trutbådan som ligger strax utanför fågelskyddsområdet.

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Ett fåtal observationer under häckningstid, inga bofynd.

Jorduggla *Asio flammeus*

Sträckande fåglar: 1 ex den 22/4 och 1 ex den 26/9.

Nattskärna *Caprimulgus europaeus*

Ett exemplar fångades den 9/9.

Trädlärika *Lullula arborea*

Ett exemplar sträckte förbi Enskär den 10/10.

Berglärika *Eremophila alpestris*

Observationer av två flockar: 20 ex rastade på Stora Garkast den 11/3 och ca 10 ex sträckte förbi Enskär mot väster den 10/10.

Större piplärka *Anthus novaseelandiae*

En mycket trolig större piplärka rundade södra udden vid Enskär den 30/9 och såg ut att landa innanför Gräshålet. Eftersök blev dock resultatlösa.

Skärpiplärka *Anthus petrosus*

Häcker sannolikt med flera par vid de yttre skären (minst 5 hanar sjöng den 22/4) samt med några par vid södra Enskär och skären öster därom.

Forsärla *Motacilla cinerea*

Ett exemplar hördes sträcka norrut vid fågelstationen den 24/9.

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*

Vinterobservationer av 1 ex på södra Enskär den 3/12 och den 23/12.

Hörsångaren utgör numera tyvärr en sällsynt syn på Hartsö-Enskär där den en gång i tiden häckade. Oklart varför den försvunnit, men troligen finns förklaringen i både förändrad biotop på ön samtidigt som det finns teorier om försvårad övervintring.

Hörsångare *Hippolais icterina*

Häckfågel på Enskär, den 10/6 hördes 8 hanar sjunga.

Hörsångare *Sylvia nisoria*

Den 10/6 hördes en revirhållande hane sjunga, dessutom en tillfällig hane samma dag. Vid senare besök kunde ingen fågel återfinnas.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

Ett exemplar fångades den 29/9 och ytterligare 1 ex sågs på Barackberget, södra Enskär den 5/10.

Vinterhämling *Carduelis flavirostris*

Tre observationer av sträckande fåglar i oktober vid södra Enskär: 1 ex 30/10, 2 ex 17/10 och 6 ex 18/10.

Rosenfink *Carpodacus erythrinus*

Ingen obs, speciellt anmärkningsvärt att ingen sjungande hane hördes på Enskär under våren.

Är arten på tillbakagång i sydöstra Sörmland?

INVASIONSARTER

Arturvalet (29 arter) har sitt ursprung i den lista som upprättades inom projektet Nordiska Invasionsfåglar. Under 2006 lyste invasionerna mest med sin frånvaro. Pärflugla, stjärtmes och nötskrika var de enda arter som är värda att nämna, medan t ex trädkryparen var ovanligt fåtalig.

Hornuggla *Asio otus*

Två obsar: Ett exemplar stöttes på södra Enskär den 30/9 och 1 ex fångades/ringmärktes den 15/10.

Pärflugla

Aegolius funereus

Fyra exemplar fångades den 30/9-10/10, ett svagt mellanår för arten. Genomsnittet ligger på 21 ex per år.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Observerades 10 dagar under hösten och endast 2 ex ringmärktes.

Större hackspett *Dendrocopos major*

Endast fem observationer och ingen fångst.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Två ringmärkta under 26 obsdagar 9/9-18/10 antyder en liten flyttningsrörelse vid Enskär denna höst.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Vinter: Den 7/1 födosökte ca 200 ex på Enskär.

Under hösten endast en obsdag, under säsongens sista ordinarie dag (19/10) sträckte och rastade flera mindre flockar. Därefter sågs 15+42 ex sträcka vid Enskär den 5/11 och 50 ex sågs födosökande på Enskär den 23/12.

Foto Göran Andersson

Nötskrika *Garrulus glandarius*

Sju obsdagar 29/9-18/10 och 2 ex ringmärkta. Ingen riktig flyttning, men flockar om 14 ex den 29/9 samt 10+9 ex den 6/10 noterades.

Gråsiska *Carduelis flammea*

Nitton obsdagar 24/9-29/10, men ingen fångst alls.

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Stjårtmesen är en av invasionsarterna som bevakas

Stjårtmes *Aegithalos caudatus*

Endast fem obsdagar i oktober (delvis beroende på tidigt avslut) men ändå 37 ex ringmärkta. Artens sena flyttning innebär fö att vi inte alltid kan registrera hela förloppet.

Svartmes *Parus ater*

Svag flyttning: 2 ex ringmärktes under fyra obsdagar 12-19/10.

Blåmes *Parus caeruleus*

Något svagare flyttning än normalt, 71 ex märktes under 39 dagar (av 47 möjliga).

Talgoxe *Parus major*

Ungefär normal flyttning, 79 ex märktes under 40 dagar (av 47) och ytterligare 2 ex märktes i början av november.

Nötväcka *Sitta europaea*

Två exemplar ringmärktes under tre obsdagar 10-15/10, troligen lokala fåglar.

Trädkräpare *Certhia familiaris*

Ovanligt fåtalig, bottenlåga 19 ex märktes under 14 obsdagar, varav endast två obsar före den 10/10.

Endast två observationer av 3+2 ex den 29/9 resp den 10/10.

Obestämd korsnäbb *Loxia sp*

Hörd vid ett tillfälle den 18/10.

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

Ingen fångst, endast fyra observationer 10-24/10.

Följande invasionsarter observerades inte vid Enskär under 2006: Fjälluggla, hökuggla, sparvuggla, gråspett, vitryggig hackspett, tretåig hackspett, talltita, lappmes, nötkråka, snösiska, bändelkorsnäbb, större korsnäbb och tallbit.

RINGMÄRKNINGEN

Totalt märktes 30 ex under häckningstid (varav 29 boungar), 2138 ex under ordinarie höstsång och 24 ex under november, vilket gav en årstotal på 2192 ringmärkta ex. Mest fångade arter blev kungsfågel 900 ex, rödhake 509 ex, gårdsmyg 124 ex, svarthätta 105 ex och talgoxe 81 ex.

Bland ovanligare ringmärkta arter kan nämnas en nattskräa, en mindre flugsnappare och en steglits.

Tabell 1 Ringmärkta fåglar vid Hartsö-Enskär fågelstation 58.41N/17.28E

(Birds ringed at Hartsö-Enskär Bird Observatory)

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2005	2006	1965-2006	2006	1965-2006
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	75	-	75	-	3
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	16	-	16	-	3
Grågås <i>Anser anser</i>	12	1	13	-	1
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	1	-	1	-	-
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	1	-	1	-	-
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	1	-	1	-	-
Kricka <i>Anas crecca</i>	1	-	1	-	-
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	8	-	8	-	2
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	3	-	3	-	-
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	1	-	1	-	-
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	8	-	8	-	2
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	602	12	614	-	51
Fjällvråk <i>Buteo lagopus</i>	1	-	1	-	-
Ornvråk <i>Buteo buteo</i>	1	-	1	-	-
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	9	-	9	-	-
Stenfalk <i>Falco columbarius</i>	22	-	22	-	-
Lärfalk <i>Falco subbuteo</i>	4	-	4	-	-
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	1	-	1	-	-
Kornknarr <i>Crex crex</i>	1	-	1	-	-
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	2	-	2	-	-
Större strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i>	10	-	10	-	-
Kustpipare <i>Pluvialis squatarola</i>	4	-	4	-	-
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>	2	-	2	-	-
Småsnäppa <i>Calidris minutus</i>	6	-	6	-	-
Kärnsnäppa <i>Calidris alpina</i>	172	-	172	-	3
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	6	-	6	-	1
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	8	-	8	-	-
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	37	-	37	-	4
Småspov <i>Numenius phaeopus</i>	2	-	2	-	1
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	2	-	2	-	1
Gluttsnäppa <i>Tringa nebularia</i>	8	-	8	-	-
Grönbena <i>Tringa glareola</i>	1	-	1	-	-
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	41	-	41	-	-
Roskarl <i>Arenaria interpres</i>	10	-	10	-	-
Labbb <i>Stercorarius parasiticus</i>	18	1	19	-	-
Skrattmåsar <i>Larus ridibundus</i>	5	-	5	-	-
Fiskmåsar <i>Larus canus</i>	50	3	53	-	-
Silltrut <i>Larus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	19	1	20	-	-
Havstrut <i>Larus marinus</i>	4	-	4	-	-
Skräntärna <i>Sterna caspia</i>	151	-	151	-	2
Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i>	86	11	97	-	-
Sillgrissla <i>Uria aalge</i>	49	-	49	-	4
Tordmule <i>Alca torda</i>	1480	13	1493	-	49
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>	42	-	42	-	2
Skogsduva <i>Columba oenas</i>	2	-	2	-	-
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	8	-	8	-	1
Gök <i>Cuculus canorus</i>	190	-	190	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2005	2006	1965-2006	2006	1965-2006
Hökuggla <i>Surnia ulula</i>	15	-	15	-	-
Sparvuggla <i>Glaucidium passerinum</i>	245	-	245	-	1
Kattuggla <i>Strix aluco</i>	1	-	1	-	-
Hornuggla <i>Asio otus</i>	56	1	57	-	1
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>	23	-	23	-	1
Pärluggla <i>Aegolius funereus</i>	863	4	867	-	17
Nattskärra <i>Caprimulgus europaeus</i>	26	1	27	-	-
Tornseglare <i>Apus apus</i>	88	-	88	-	-
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	2	-	2	-	-
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	90	-	90	-	1
Gråspett <i>Picus canus</i>	1	-	1	-	-
Grönöling <i>Picus viridis</i>	95	1	96	-	-
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	211	2	213	-	-
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	424	-	424	-	6
Vitryggig hackspett <i>Dendrocopos leucotos</i>	1	-	1	-	-
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	268	2	270	-	-
Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>	26	-	26	-	-
Sånglärka <i>Alauda arvensis</i>	1	-	1	-	-
Trädlärlka <i>Lullula arborea</i>	2	-	2	-	-
Berglärlka <i>Eremophila alpestris</i>	1	-	1	-	-
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	4	-	4	-	-
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	101	-	101	-	-
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	78	-	78	-	-
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	651	1	652	-	2
Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	214	2	216	-	-
Skärpiplärka <i>Anthus petrosus</i>	18	-	18	-	-
Gulärka <i>Motacilla flava</i>	118	-	118	-	1
Sädesärka <i>Motacilla alba</i>	1366	3	1369	-	6
Sidensvans <i>Bombicilla garrulus</i>	16	-	16	-	-
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	1845	124	1969	-	2
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	406	9	415	-	6
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	18598	509	19107	-	69
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	107	-	107	-	-
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	137	-	137	-	1
Blåstjärt <i>Tarsiger cyanurus</i>	1	-	1	-	-
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>	2	-	2	-	-
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	2568	5	2573	-	8
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	170	-	170	-	-
Svarthakad buskskvätta <i>Saxicola torquata</i>	1	-	1	-	-
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	498	-	498	-	4
Ringtrast <i>Turdus torquatus</i>	3	-	3	-	-
Koltrast <i>Turdus merula</i>	1214	17	1231	-	20
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	153	1	154	-	4
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	3630	52	3682	-	61
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	818	3	821	-	5
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	52	-	52	-	1
Gräshoppångare <i>Locustella naevia</i>	17	-	17	-	-
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	45	1	46	-	-
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>	2	-	2	-	-
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	85	-	85	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)		Återfynd (Recoveries)	
	1965-2005	2006	1965-2006	2006
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	121	-	121	-
Rödstrupig sångare <i>Sylvia cantillans</i>	1	-	1	-
Ökensångare <i>Sylvia nana</i>	1	-	1	-
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>	151	-	151	-
Årtsångare <i>Sylvia curruca</i>	3032	16	3048	-
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	995	3	998	-
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	1646	6	1652	-
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	3639	105	3744	-
Nordsångare <i>Phylloscopus borealis</i>	1	-	1	-
Kungsfågelsångare <i>Phylloscopus proregulus</i>	13	-	13	-
Taigasångare <i>Phylloscopus inornatus</i>	18	-	18	-
Videsångare <i>Phylloscopus schwarzi</i>	3	-	3	-
Brunsångare <i>Phylloscopus fuscus</i>	1	-	1	-
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	351	-	351	-
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	1422	30	1452	-
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	18934	24	18958	-
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	48232	900	49132	-
Brandkronad kungsfågel <i>R. ignicapillus</i>	1	-	1	-
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	3852	10	3862	-
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>	124	1	125	-
Halsbandsflugsnappare <i>Ficedula albicollis</i>	2	-	2	-
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	2023	-	2023	-
Skäggmes <i>Panurus biarmicus</i>	6	-	6	-
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	1249	37	1286	-
Entita <i>Parus palustris</i>	421	1	422	-
Talltita <i>Parus montanus</i>	106	-	106	-
Tofsmes <i>Parus cristatus</i>	15	-	15	-
Svartmes <i>Parus ater</i>	1289	2	1291	-
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	4685	71	4756	-
Talgoxe <i>Parus major</i>	3554	81	3635	-
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	213	2	215	-
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	2368	19	2387	-
Trädgårdsträdkrypare <i>Certhia brachydactyla</i>	1	-	1	-
Sommargylling <i>Oriolus oriolus</i>	1	-	1	-
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	1195	-	1195	-
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>	96	-	96	-
Ökenvarfågel <i>Lanius pallidirostris</i>	1	-	1	-
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	150	2	152	-
Skata <i>Pica pica</i>	7	-	7	-
Nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	52	-	52	-
Kråka <i>Corvus corone</i>	12	-	12	-
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	122	-	122	-
Pilfink <i>Passer montanus</i>	1	-	1	-
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	3113	38	3151	-
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	460	1	461	-
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	995	34	1029	-
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	3	1	4	-
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	2865	-	2865	-
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>	3	-	3	-
Vinterhämpling <i>Carduelis flavirostris</i>	27	-	27	-
Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	3309	-	3309	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2005	2006	1965-2006	2006	1965-2006
Snösiska <i>Carduelis hornemanni</i>	6	-	6	-	-
Bändelkorsnäbb <i>Loxia leucoptera</i>	19	-	19	-	-
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>	86	-	86	-	2
Större korsnäbb <i>Loxia pytyopsittacus</i>	15	-	15	-	-
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	29	-	29	-	-
Tallbit <i>Pinicola enucleator</i>	14	-	14	-	-
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	918	-	918	-	3
Stenkäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	3	-	3	-	-
Lappsparv <i>Calcarius lapponicus</i>	19	-	19	-	-
Snösparv <i>Plectrophenax nivalis</i>	2	-	2	-	-
Gulsparv <i>Emberiza citrinella</i>	439	9	448	-	1
Ortolansparv <i>Emberiza hortulana</i>	48	-	48	-	-
Videsparv <i>Emberiza rustica</i>	24	-	24	-	-
Dvärgsparv <i>Emberiza pusilla</i>	3	-	3	-	-
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	370	19	389	-	3
Summa (Sum)	151409	2192	153601	-	556
Antal arter (Number of species)	164	48	164	-	63

Notera att återfynden för såväl 2005 som 2006 kommer i en separat rapport i nästa nummer av tidskriften.

Naturbokhandeln

**Kikare • Natur- och fågelböcker • CD • CD-rom
Video • Artlister • Fröautomater m.m. – till lågpris!!**

Vi finns på "nätet", med nyheter, de bästa kikarpriserna, boksortimentet m.m. <http://www.sofab.se>
Men du är förstås också välkommen att skriva, faxa eller ringa till oss för kataloger och information, eller att besöka vår butik på Öland.

Naturbokhandeln
Sveriges Ornitologiska Förening
Stenåsa, 380 62 Mörbylånga
Tel: 0485-44100 – Fax: 0485-44142
E-mail: order@naturbokhandeln.sofab.se

Riksinventering

Som vanligt har Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) pekat ut ett par arter för inventering över hela landet, s.k. riksinventeringsarter. Tanken är nu att vi fågelintresserade ska gå man ur huse för att försöka täcka så stora områden som möjligt för att försöka avgöra arternas faktiska status i landet.

Per Flodin

Riksinventering 2007 i Sörmländskt perspektiv

De av SOF utpekade riksinventeringsarterna är i år gråspett och nattskär. FSO vill med denna artikel informera om aktuell kunskap om dessa arter i rapportområdet och uppmana till god rapportering av dem under året. Rapportering sker med fördel direkt till rapportsystemet Svalan. För de som inte har tillgång till Internet finns två alternativ. Antingen

ringer man till Sörmlandssvararen och lämnar sin rapport, eller så går det bra att använda vanlig post till Rrk-Srm. Telefonnummer och adress finns sist i denna artikel. Hur rapporteringen till Svalan bör göras och vilka uppgifter som ska anges på telefon och i brev presenteras i slutet av artikeln.

Gråspett

Gråspett är mycket fåtalig hos oss, sedan 1953 finns endast 29 godkända fynd om totalt 31 individer. Av dessa är 24 fynd gjorda 1995 eller senare. Den övervägande delen av samtliga observationer är från norra delen av området Eskilstuna (14 fynd), Strängnäs (7) och Södertälje (1). Av de sju rapporter som avviker från detta mönster är fyra från skärgården i Nyköpings kommun och tre från Vingåker (2) och Katrineholm (1). Vingåkersfynden gällde en hane och en hona som sågs vid samma fågelmatning med några dagars mellanrum i mars 2003 och Katrineholmsfyndet är ett vinterfynd från 1968. Fyndbilden visar på en stor övervikt för vinterfynd (nov – mars), företrädesvis nära fågelmatningar och höstfynd (aug – okt) i samband med sträckrörelser. Det är bara två tillfälliga fynd som ligger utanför dessa perioder, 1991-05-12 ute på Tullgarnsnäs och 2005-04-08 vid Trobbostigen, Nynäs. Riktad inventering av gråspett görs lämpligen under tidig vår (mars – april) i hopp om att få höra ropande revirhävdande hanar. Tyvärr är denna tid förbi och chansen att finna gråspett under sommaren i Sörmland är inte stor, men om någon skulle lyckas vore det en beundransvärd bedrift. Utifrån det senaste decenniets vinterobservationer kan man åtmins

Gråspetten vid Åker vintern 2004/2005.

Foto Göran Andersson

Nattskärre på dagkvist är en inte helt vanlig syn. Enklare då att stifta bekantskap med arten genom att lyssna efter dess säregna surrande ljunna försommarnätter. När man ändå gör det noterar man givetvis var och när man upplevt detta surrande och delger Rrk denna information som då blir ett värdefullt bidrag till riksinventeringen.

tone tänka sig att det är möjligt att något par av arten trots allt häckar i vårt område. Om man ska drista sig till ett antagande om var de i så fall kan finnas, så är det jordbruksmarkerna i västra – norra delarna av Eskilstuna kommun, nära Mälaren i Strängnäs kommun, eller möjligen runt Åkers styckebruk som är mest sannolikt.

Nattskärre

När det gäller nattskärren i Sörmland så finns ett till synes stabilt bestånd. Arten spelar och häckar framförallt i gles hällmarkstallskog och på sandiga tallhedar. Med de biotopkraven blir förekomsten därför rätt ojämnt fördelad över vårt rapportområde. Där den finns kan den lokalt upplevas som mer eller mindre allmän, medan den saknas helt över stora områden. Enligt Förteckning över Södermanlands fåglar så påträffades vid en riks-

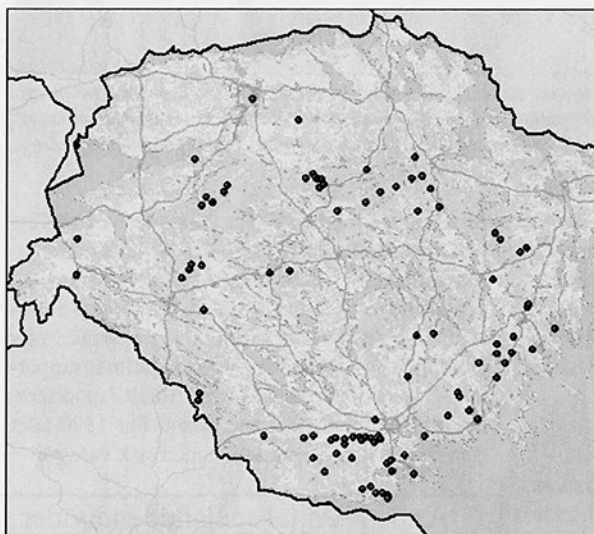
inventering av arten 1970 ca. 30 revirhävdande fåglar i Sörmland. Under 1970- och 80-talet rapporterades ungefär 15-20 spelande fåglar varje år. 1984 genomfördes en riktad inventering av arten i Sörmland. Den genomfördes dels i form av punktrutter i lämpliga biotoper och dels genom allmän rapportering av revirhävdande fåglar. Totalt rapporterades 55 revirhävdande nattskärror. För 1990-talet finns ingen sammanställning, men tack vare god

År	Antal spelande individer
2004	86
2005	77
2006	95 - 100

Tabell 1. Antalet rapporterade nattskärror under 2004-2006 i Sörmlands rapportområde.

rapportering till Svalan under de senaste tre åren (2004 – 2006) så kan man vara rätt säker på att läget för arten blivit bättre än vad som var känt under 1970 och 1980-talen. Mellan 77 – 100 spelande individer har rapporterats under de senaste åren (Tabell 1).

Under Atlasinventeringen som redovisade i Svensk Fågelatlas så påträffades arten i 79 (23 %) av landskapet Södermanlands 351 atlasrutor. Om man jämför fyndbilden från de tre senaste åren med den som visas i Svensk Fågelatlas, så finns fortfarande en stor överensstämmelse. Det är i lämplig biotop i skogarna väst och sydväst om Nyköping (Tuna – Tunaberg), NO Nyköping – SV Trosa (Tystberga - Västerljung), Mälarmården med Hedmossen (Årila - Dunker) och Åkers bergsslag (Åker), NO Katrineholm (Floda) och i Näshulta-området (Näshulta) som de flesta rapporterna kommer ifrån (Karta 1.)

Karta 1. Fördelningen av rapporterade nattskärro under 2004-2006 i Sörmlands rapportområde. För inventeringen är det särskilt intressant att notera luckorna i utbredningen och försöka säkerställa om det verkligen är luckor eller bara dåligt besökta platser. Notera särskilt frånvaron av rapporter från Fjällveden N Nyköping.

Rapportering

Både gråspett och nattskärro är arter som är så speciella att observatörer gärna rapporterar alla de stöter på. Det är inte minst de senaste årens goda rapportering av nattskärro till Svalan ett tecken på. Det man bör tänka på detta år är att vara noga med lokalangivelser. Rapportera så långt det är möjligt varje enskild spelplats för sig. Sammanfatta inte resultatet av en inventeringsrutt på en övergripande lokal. Fåglar som hörs på långa avstånd ska rapporteras från vad som bedöms som spelplatsen, inte från platsen där skådaren står. Att samla flera olika spelande individer på samma lokal försvårar betydligt Rrk:s möjligheter att göra en rättvisande bedömning av antalet spelande fåglar. Om flera fåglar däremot hörs på samma hygge, eller i det omedelbara närområdet kan de rapporteras från samma lokal, men använd då kommentarsfältet för att informera om omständigheterna. Detta med

lokalangivelsen är mycket viktigt med tanke på systemet med Atlasrutor. Att använda kommentarsfältet för att ange något om spelplatsens utseende och status är också önskvärt. Ni som ringer in, eller skickar in brev med rapporter ska också vara noga med att ange spelplatsens läge, så att vi i Rrk kan hitta rätt position att registrera rapporterna på. Om man skickar in en skriftlig rapport kan man gärna ta en kopia på en karta och markera var fåglarna observerats. När det gäller rapporteringen av årets riksinventeringsarter så är det viktigaste att rapporterna kommer in med bra lokalangivelser, snarare än att de ska komma in snabbt. Kvalitet före kvickhet, även om aktuell rapportering in i Svalan har sin poäng genom att den kan stimulera andra att söka efter arten i sina hemmarker. För den har tillgång till Internet

och vill höra hur nattskärrans spelläte låter så kan man höra det på följande adress: <http://www.sr.se/p2/p2pippi/sounds/pip9912.ram>

Lycka till!

/Per Flodin

Adresser

Svalan:

<http://www.artportalen.se/birds/default.asp>

Svalan, årets rapporter av nattskärria:

http://www.artportalen.se/birds/uttag_obstabel.asp?art=477&art_leaf=True&rappomid=15&fromyear=2007&toyear=2007

Sörmlandssvararen:

0157-10846 för inrapportering

0157-10864 för att lyssna av

Postadress:

Rrk-Sörmland

c/o Håkan Lernefalk

Storgatan 16A

641 45 Katrineholm

e-post: rrk@sormlandsornitologerna.se

Källor:

Föreningen Sörmlands Ornitologer. 1992. *Förteckning över Sörmlands fåglar*.

Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. *Svensk fågelatlas*. Vår fågelvärld, supplement 31.

Exkursion till Hartsö-Enskär fstn

Passa på tillfället att uppleva vår unika Sörmländska skärgårdsmiljö under bästa sträcktid. Detta i kombination med att få en inblick i stationsverksamheten och få se fåglar på riktigt nära håll. Se presentation från förra årets tur på annan plats i detta nummer.

FSO:s medlemmar erbjuds traditionsenligt en septemberexkursion till vår egen fågelstation i Nyköpings skärgård.

Var: Från Studsviks brygga till Hartsö-Enskärs fågelstation
När: 30:e september 08:00-15:00
Kostnad: ca 150:-
Ansvarig: Christer Larsson
Anmälan: Till exkursionsledaren senast 23:e september

Exkursionsledaren nås på 0157-12874 alternativt 070-3701561.

Kaspisk trut i Sörmland

Det är inte ofta det påträffas en ny art för landskapet, men denna gång var det en mycket väntad sådan som dök upp. Det skedde dock tack vare goda kunskaper om fältbestämning av densamma samt tålmodigt eftersök på lämpliga lokaler. Fyndet är granskat och godkänt av Rk.

Kalle Brinell

På måndagen den 28:e augusti hade jag som vanligt sträckräknat vid Oxelösunds Vattentorn. När jag cyklade hem häifrån tänkte jag att man kanske skulle ta sig en sväng till Björshult och kolla av trutarna. Sagt och gjort. Väl på plats var det självklart en hel del trutar. Bland dessa hittade jag åtminstone 3st silltrutar, varav en 2k-fågel! Detta var spännande, och jag fokuserade länge på dessa. Som vanligt när jag kollar på trutar så har jag oftast en digital kompakt kamera med mig, främst för att dokumentera avvikelser och på så sätt lära mig mer. När jag inte höll på att studera silltrutarna och soptippens gråtrutar av den så kallade formen "omissus", så tog jag ett och annat span genom truthjorden för att se så att det inte fanns nåt annat att titta på. Vid en av dessa kontroller upptäcker jag en ung trut som stod på en plank. "Oj det här är ju en kaspisk trut", var det första jag hann tänka.

Så jag plockade upp kameran igen och drog av en massa bilder. Först efter det började jag fokusera på fågeln. Hur mycket har fågeln ruggat? Hur är jizzen och teckningen på vingen? Samt alla andra detaljer såklart. Jag kunde ganska snart komma fram till att det var just en kaspisk trut. Nu gällde det bara att få foton på samtliga karaktärer. Det sista jag försökte få bild på var fågelns vingundersida. Det höll länge på att gå åt skogen med detta, men till slut lyckades jag – och truten, ja den tackade för sig och drog mot Oxelösund. Dagen därpå var jag åter på plats och möts endast av två (!) andra skådare som ville se denna, i mina ögon sett, härliga art. Fågeln var åter på plats denna dag och vi fick se den väldigt bra, om än under lite kortare perioder. Jag var kvar ett tag ensam och tittade på den, tog

lite nya bilder och studerade den ännu mer. Inga andra skådare anlände. Dagen därpå var lik gårdagen. En enda Nyköpingsbo kom till platsen, han hade tyvärr inte fått se den innan den hade dragit iväg in mot Nyköping. Först i september började folk faktiskt inse att det är en kaspisk trut som sitter på vår soptipp. Totalt var vi alltså bara 10st personer som såg denna fågel, trots att den var på plats i minst 9 dagar. Det tycks alltså inte finnas något intresse för måsfåglar här i området, vilket är lite synd. Jag hoppas genom denna korta notis att fler börjar undersöka vad som göms bland sopornas vita fåglar! Det ger garanterat resultat till slut!

Kalle Brinell

kallebrinell@yahoo.co.uk

076-2441187

Foton Kalle Brinell

Kaspisk trut vid Björshults soptipp, Nyköping 2006-08-28 - 2007-09-05.

Ge särskilt akt på form, storlek och proportioner. Exempelvis flack panna, klen näbb med svag lutning på näbbspets, långa ben och ett intryck av slankhet. Då fågeln är en 1k är ljus huvud och bröst intressanta karaktärer (börja alltid med åldersbestämning innan artbestämning). Teckning på täckare och tertialer avgörande med ett "lugnare" intryck med tydligt avsatt brämning mot mörkare centra och inte gråtrutens "oroliga" grova teckning med vågig/kantig brämning. För den som vill fördjupa sig i ämnet finns numera gott om artiklar och bilder både i publikationer och på nätet.

Korta notiser

Lärorik fågelmärkning

Elva entusiaster, inklusive exkursjonsledaren Christer Larsson, besökte den 1 oktober Enskär och ringmärkningsstationen (som funnits där sedan mitten av 1960-talet). Vi fick en excellent guidning av ringmärkarna Kent Carlsson och Nicke Helldorf (se bild nedan) som just då hade ett veckopass. Dels fick vi en inblick i deras arbetsuppgifter och dels fick vi följa med på några "rundor" och vara med vid både infångandet av fåglar via japanska slöjnat som själva ringmärknings-proceduren. Totalt ringmärktes ett hundratal fåglar under dagen bestående av blåmes, bofink, gransångare, gulspurv, grönfink, gärdsmyg, kungsfågel (som var den klart dominerande arten), rödhake, svarthätta och taltrast. Vi hade dessutom möjlighet att skåda från Fyrberget ut mot havet både sträckande och rastande fåglar. Här kunde notera minst 5 olika individer av havsörn, en pilgrimshanne (mycket fin obs), en stenfalk samt 2 sparvhökar. Bland sjöfåglarna kunde vi observera vigg, knipa, gräsand, 2 svärter, 3 sjöorrar, bläsand (både sträckande och rastande), skäggdopping, 8 alffåglar samt den dominerande arten ejder (säkert ett par tusen). Bland icke ringmärkta kunde också noteras koltrast, ringduva, sädesärta, grönsiska, lövsångare, mindre hackspett och 2 rastande kärrsnäppor.

Tack FSO för en härlig dag.

/ Markku Kemppi

Foto Peter Hennix

Verksamhetskonferens

På initiativ från Föreningen Sörmlands Ornitologers (FSO) styrelse hölls en verksamhetskonferens i Flen den 4/3 denna vår. Temat för denna konferens var hur vi stärker ornitologin i Sörmland och samtliga lokalklubbar och arbetsgrupper fanns representerade på denna endagarsövning som var synnerligen produktiv och lyckosam.

Några av deltagarna på konferensen diskuterar.

I tur och ordning avhandlades "Sörmländska ornitologins beståndsdelar", "Gruppering av dessa beståndsdelar", "Fördelning av vem som gör vad idag" (lokalt el. regionalt), "Styrkor och svagheter med nuvarande ordning" samt "Vad bör förändras och vad bör bevaras/förstärkas". Ca 85 olika aktiviteter/beståndsdelar listades vilka fördelades på fem rubriker.

Under den avslutande diskussionen förtydligades förbättringsområdena genom ett antal aktiviteter som bl.a. handlade om förbättrade nätverk och högre profil genom exempelvis media.

Den församlade skaran var överens om att det var en lyckad sammankomst och planer för en fortsättning i höst finns. Efter denna höstkonferens får redaktionen återkomma med en mer utförlig rapportering.

/Red

Hartsö-Enskär fågelstation

Genom idéellt arbete som ringmärkare eller assistent på vår "egen" fågelstation kan du göra en ovärderlig insats för fågelforskningen. Som assistent behöver du inte vara fågelexpert, men du ska gilla fåglar.

Det går även utmärkt att förlägga föreningsexkursioner till ön (transportkostnad cirka 100 kr/person vid 12 deltagare). Logi sker lämpligen i tält.

Fågelstationen är belägen på ön Enskär i Hartsöarkipelagens södra del som en sista utpost mot det öppna havet. Stationen drivs av FSO och verksamhet har här bedrivits sedan 1965.

För mer information kontakta Lennart Wahlén, 0155-215711.

Du kan också stödja verksamheten genom att köpa stationens T-shirts, dekalor och fågelholkar.

SörmlandsSvararen

Ring SörmlandsSvararen för att få besked om senaste nytt i de Sörmländska markerna eller de lokala fågel-föreningarnas exkursioner och möten. Svararen drivs av Regionala rapportkommittén (Rrk) som är en arbetsgrupp inom FSO. Rapporterar du till SörmlandsSvararen kommer dina obsar direkt till Rrk:s fågelrapport. Inkommen information om känsliga och hotade arter/häckningar behandlas konfidentiellt och registreras endast som ett underlag för fågelskyddsarbetet och utläses ej på svararen.

Skötselansvarig för SörmlandsSvararen är Jan Gustafsson med Göran Andersson som backup. Kontakta Rrk (se nedan) om du har frågor, sunpunkter eller vill göra felanmälan.

OBS! Rapporterar dina obsar gör du på tel:

0157-10846

FSO:S HEMSIDA

På hemsidan presenteras föreningen och dess verksamhet. Här hittar du information om aktiviteter och aktualiteter samt kontaktpersoner.
www.sormlandsornitologerna.se

RAPPORTMOTTAGARE:

Rrk Sörmland, Håkan Lernefalk
Storgatan 16A, 641 45 Katrineholm
0150-511 34

kontaktar Rrk gör du på
rrk@sormlandsornitologerna.se

Fågelskådarnas eget studieförbund

Studieförbundet

Där Sveriges Ornitologiska Förening är en medlemsorganisation bland 17 andra. Vi finns på följande platser:

Eskilstuna	016-159320	eskilstuna.0405@sfr.se
Flen	0157-14262	flen.0403@sfr.se
Katrineholm	0150-51051	katrineholm.0403@sfr.se
Nyköping	0155-217120	nykoping.0401@sfr.se
Strängnäs	0152-16780	strangnas.0406@sfr.se
Vingåker	0151-12180	vingaker.0403@sfr.se

Kontakta oss gärna så skall vi ta vara på ert fågelintresse genom studiecirklar, föreläsningar (kulturarrangemang).

Vi finns för er!

Torbjörn Larsson (distrikstansvarig för SOF) 0157-14262 och 0150-51042